Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
DEAN SPIELMANN IŠVADA,
pateikta 2025 m. kovo 11 d.[1]

Byla C-448/23

Europos Komisija
prieš

Lenkijos Respubliką

„Valstybės įsipareigojimų neįvykdymas – Valstybių narių pareigos – Veiksmingai teisminei gynybai užtikrinti reikalingų teisių gynimo priemonių nustatymas – Pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas – Teisėjų skyrimo į Lenkijos Konstitucinį Teismą tvarka – Sąjungos teisės autonomijos, viršenybės, veiksmingumo ir vienodo taikymo principai – Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimų privalomosios galios principas – Lenkijos Konstitucinio Teismo sprendimai“

I. Įvadas

1. Vadovaujantis žymiąja Pierre Pescatore fraze, viršenybė yra Sąjungos teisės „egzistencinis reikalavimas“[2]. Bėgant laikui nuo tada, kai ji buvo pasakyta, tarp Sąjungos teisės ir nacionalinės teisės sistemų kartais atsirasdavo trintis dėl viršenybės principo taikymo. Ši įtampa daugiausia pasireiškė nacionalinių Konstitucinių Teismų mėginimais iš naujo apibrėžti viršenybės principą, kai jie manė, kad Teisingumo Teismo pateiktas jo išaiškinimas reikštų nacionalinio suvereniteto atsisakymą[3].

2. Kai viršenybė ginčijama remiantis siekiu apsaugoti nacionalinį konstitucinį savitumą taip akivaizdžiai, kaip šioje byloje nagrinėjamu atveju, Pierre Pescatore frazė atrodo kaip niekada svarbi.

3. Iš tikrųjų Europos Komisijos prieš Lenkijos Respubliką šioje byloje pagal SESV 258 straipsnį pradėta procedūra dėl pažeidimo, priekaištaujant, kad Lenkijos Respublika neįvykdė jai pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą tenkančių įpareigojimų, grindžiama trimis priekaištais: pirma, dėl dviejų 2021 m. liepos 14 d. ir spalio 7 d. *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas, Lenkija) sprendimų ši valstybė narė neužtikrina veiksmingos teisminės gynybos Sąjungos teisei priklausančiose srityse; antra, minėtais sprendimais šiurkščiai pažeidžiami Sąjungos teisės viršenybės, autonomijos, veiksmingumo ir vienodo taikymo principai, taip pat

[1] Originalo kalba: prancūzų.

[2] Pescatore, P., „L'ordre juridique des Communautés européennes: étude des sources du droit communautaire“, Presses universitaires de Liège, Ležas, 1973 (2-as leidimas), p. 227.

[3] Žr., be kita ko, 2017 m. sausio 26 d. *Corte costituzionale* (Konstitucinis Teismas, Italija) nutartį Nr. 24/2017 (IT:COST:2017:24).

pažeidžiamas Teisingumo Teismo sprendimų privalomasis pobūdis ir, trečia, *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) neatitinka nepriklausomumo, nešališkumo ir įsteigimo pagal įstatymą reikalavimų, numatytų ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje.

4. Taigi įsipareigojimų neįvykdymo atvejai, dėl kurių priekaištaujama Lenkijos Respublikai, yra tiesioginis ir atviras *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) išpuolis prieš Sąjungos teisės viršenybės principą remiantis *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej* (Lenkijos Respublikos Konstitucija; toliau – Konstitucija) ar net šios valstybės narės konstituciniu savitumu. Šioje byloje daugiausia diskusijų kyla dėl Sąjungos sutarčių pobūdžio ir jos teisinės sistemos autonomijos. Joje galima kelti klausimą dėl Sąjungos teisės viršenybės principo ir ESS 4 straipsnio 2 dalyje įtvirtinto valstybių narių nacionalinio savitumo sudėtingos tarpusavio sąveikos.

5. Dabar vertėtų paminėti dar vieną šios bylos aspektą: tai pirmas kartas, kai Komisija, remdamasi SESV 258 straipsniu, pareiškia ieškinį dėl įsipareigojimų neįvykdymo ne tik dėl nacionalinio Konstitucinio Teismo pozicijos, bet ir dėl jurisprudencijos, kuria ginčijamas Teisingumo Teismo autoritetas, remiantis tariamu nesuderinamumu su nacionaline konstitucija.

II. Teisinis pagrindas

A. Sąjungos teisė

6. ESS 4 straipsnio 2 dalyje nustatyta:

„Sąjunga gerbia valstybių narių lygybę prieš Sutartis bei nacionalinį jų savitumą, neatsiejamą nuo pagrindinių politinių bei konstitucinių jų struktūrų, įskaitant regioninę ir vietos savivaldą. Ji gerbia esmines valstybines jų funkcijas, įskaitant valstybės teritorinio vientisumo, viešosios tvarkos bei nacionalinio saugumo užtikrinimą. Kiekviena valstybė narė išimtinai išlieka atsakinga visų pirma už savo nacionalinį saugumą.“

7. ESS 19 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Europos Sąjungos Teisingumo Teismas apima Teisingumo Teismą, Bendrąjį Teismą ir specializuotus teismus. Jis užtikrina, kad aiškinant ir taikant Sutartis būtų laikomasi teisės.

Valstybės narės numato teisių gynimo priemones, būtinas užtikrinant veiksmingą teisminę apsaugą Sąjungos teisei priklausančiose srityse.“

8. SESV 279 straipsnyje numatyta:

„Nagrinėjamose bylose Europos Sąjungos Teisingumo Teismas gali nustatyti bet kurias būtinas laikinąsias apsaugos priemones.“

B. Lenkijos teisė

9. Konstitucijos 2 straipsnyje nurodyta:

„Lenkijos Respublika yra demokratinė teisinė valstybė, įgyvendinanti socialinio teisingumo principus.“

10. Konstitucijos 4 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „Lenkijos Respublikoje aukščiausioji valdžia priklauso Tautai“.

11. Konstitucijos 7 straipsnyje nustatyta, kad „valdžios institucijos veikia laikydamosi teisės ir neperžengdamos jos ribų“.

12. Pagal Konstitucijos 8 straipsnio 1 dalį „Konstitucija yra aukščiausias Lenkijos Respublikos įstatymas“.

13. Konstitucijos 90 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „Lenkijos Respublika gali pagal tarptautinę sutartį perleisti tarptautinei organizacijai arba tarptautiniam subjektui viešosios valdžios įgaliojimus tam tikrais klausimais“.

14. Konstitucijos 91 straipsnis suformuluotas taip:

„1. Ratifikuota sutartis, paskelbta Lenkijos Respublikos įstatymų leidinyje, tampa sudedamąja nacionalinės teisės sistemos dalimi ir taikoma tiesiogiai, nebent jos taikymas priklausytų nuo įstatymo oficialaus paskelbimo.

2. Vadovaujantis prieš tai įstatymu įtvirtintu įgaliojimu ratifikuota tarptautinė sutartis kolizijos su įstatymu atveju turi viršenybę prieš jį. <…>“

15. Pagal Konstitucijos 188 straipsnį „*Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) sprendžia:

1) ar įstatymai ir tarptautinės sutartys neprieštarauja Konstitucijai;

2) ar įstatymai neprieštarauja ratifikuotoms tarptautinėms sutartims, kurioms ratifikuoti reikia išankstinio pritarimo pagal įstatymą;

3) ar centrinių valstybės institucijų priimti teisės aktai neprieštarauja Konstitucijai, ratifikuotoms tarptautinėms sutartims ir įstatymams;

4) ar politinių partijų tikslai arba veikla neprieštarauja Konstitucijai;

5) dėl 79 straipsnio 1 dalyje numatytų konstitucinių skundų.“

16. Konstitucijos 190 straipsnyje nurodyta:

„1. *Trybunał Konstytucyjny* [Konstitucinis Teismas] sprendimai yra privalomi *erga omnes* ir galutiniai.

2. *Trybunał Konstytucyjny* [Konstitucinis Teismas] sprendimai 188 straipsnyje nurodytose bylose nedelsiant skelbiami oficialiajame leidinyje, kuriame buvo paskelbtas norminis teisės aktas. Jei aktas nebuvo paskelbtas, sprendimas skelbiamas *Dziennik Urzędowy Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski“* [Lenkijos Respublikos oficialusis leidinys].

3. *Trybunał Konstytucyjny* [Konstitucinis Teismas] sprendimas įsigalioja jo paskelbimo dieną. <…>

<…>

5. *Trybunał Konstytucyjny* [Konstitucinis Teismas] sprendimus priima balsų dauguma.“

17. Konstitucijos 193 straipsnyje numatyta, kad „[k]iekvienas teismas gali pateikti *Trybunał Konstytucyjny* [Konstitucinis Teismas] teisinį klausimą dėl norminio akto atitikties Konstitucijai, ratifikuotoms tarptautinėms sutartims arba įstatymui, jeigu jo nagrinėjamos bylos išsprendimas priklauso nuo atsakymo į tą klausimą“.

18. Konstitucijos 194 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „*Trybunał Konstytucyjny* [Konstitucinis Teismas] sudaro penkiolika teisėjų, kuriuos Seimas individualiai atrenka devynerių metų laikotarpiui iš asmenų, pasižyminčių teisės žiniomis. *Trybunał Konstytucyjny* [Konstitucinis Teismas] teisėjai negali būti perrenkami kitai kadencijai.“ Be to, Konstitucijos 194 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad „*Trybunał Konstytucyjny* [Konstitucinis Teismas] pirmininką ir pirmininko pavaduotoją skiria Respublikos prezidentas iš *Trybunał Konstytucyjny* [Konstitucinis Teismas] visuotinio teisėjų susirinkimo pasiūlytų kandidatų“.

III. Ginčo aplinkybės ir ikiteisminė procedūra

19. 2021 m. liepos 14 d. ir spalio 7 d. *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) priėmė du sprendimus dėl Teisingumo Teismo jurisprudencijos, susijusios, be kita ko, su iš ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos kylančia pareiga užtikrinti veiksmingą teisminę gynybą, nesuderinamumo su Konstitucija (toliau – ginčijami sprendimai).

20. Konkrečiau kalbant, 2021 m. liepos 14 d. *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) penkių teisėjų kolegija priėmė sprendimą byloje P 7/20[4]. Tame sprendime tas teismas nagrinėjo *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas, Lenkija) Drausmės bylų kolegijos pateiktą teisinį klausimą dėl to, ar Lenkijos Respublikai 2020 m. balandžio 8 d. Nutartyje *Komisija / Lenkija*[5] nustatytos laikinosios apsaugos priemonės, kuriomis sustabdytas teisės aktų nuostatų, pagal kurias Drausmės bylų kolegijai suteikiama jurisdikcija teisėjų drausmės bylose, taikymas, atitinka Konstituciją.

21. *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas), be kita ko, pripažino, kad pagal SESV 279 straipsnį Teisingumo Teismo nustatytas laikinąsias apsaugos priemones, laikantis ESS 4 straipsnio 3 dalyje numatyto lojalaus bendradarbiavimo principo, gali tiesiogiai taikyti valstybės narės institucijos, visų pirma teismai, tačiau tik tuo atveju, jei šioms priemonėms taikomas kompetencijos suteikimo principas ir paisoma valstybės narės konstitucinio savitumo, taip pat subsidiarumo ir proporcingumo principų.

22. Tas teismas nusprendė, kad Nutartyje *Komisija / Lenkija* numatytomis laikinosiomis apsaugos priemonėmis, susijusiomis su Lenkijos teismų organizavimu, veikimu ir juose vykstančiu procesu, pažeidžiamas ESS 4 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas kompetencijos suteikimo principas ir ESS 4 straipsnio 2 dalyje garantuojamas Lenkijos konstitucinis savitumas ir kad jos nesuderinamos su konstituciniu demokratinės teisinės valstybės principu, įtvirtintu Konstitucijos 2 straipsnyje. Taigi *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas), patvirtindamas Konstitucijos, kaip aukščiausiojo teisės šaltinio Lenkijoje, viršenybę, konstatavo: kadangi Teisingumo Teismas, nustatęs laikinąsias apsaugos priemones, susijusias su Lenkijos teismų organizavimu, jurisdikcija ir procesu šiuose teismuose, primetė šiai valstybei narei įpareigojimus

[4] 2021 m. Dz. U., 1309 pozicija (toliau – 2021 m. liepos 14 d. sprendimas).

[5] C-791/19 R, EU:C:2020:277; toliau – Nutartis *Komisija / Lenkija*.

ultra vires, ESS 4 straipsnio 3 dalies antra pastraipa, siejama su SESV 279 straipsniu, prieštarauja Konstitucijos 2 ir 7 straipsniams, 8 straipsnio 1 daliai, taip pat 90 straipsnio 1 daliai, siejamai su Konstitucijos 4 straipsnio 1 dalimi.

23. Be to, kiek tai susiję su jo 2021 m. liepos 14 d. sprendimo poveikiu, *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) teigimu, „Teisingumo Teismo <…> nustatytoms normoms“, kurios buvo priimtos *ultra vires* ir prieštarauja Konstitucijai, neturėjo būti taikomi Sąjungos teisės viršenybės ir tiesioginio veikimo principai, o minėtas sprendimas turėjo poveikį *ex tunc* ir buvo skirtas visiems adresatams, kurie Lenkijos Respublikos teritorijoje taikė Sąjungos teisę.

24. 2021 m. spalio 7 d. *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) plenarinėje sesijoje priėmė sprendimą byloje K 3/21[6]; to sprendimo motyvai buvo paskelbti 2022 m. lapkričio 16 d., o jo rezoliucinėje dalyje buvo nurodyta:

„1. [ESS] 1 straipsnio pirma ir antra pastraipos, siejamos su 4 straipsnio 3 dalimi, kadangi Europos Sąjunga, įsteigta lygių ir suverenių valstybių, sukurdama „glaudesnę Europos tautų sąjungą“, kurios integracija, grindžiama <…> Sąjungos teise ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo pateikiamu jos aiškinimu, pereina į „naują etapą“, kai:

   a) Europos Sąjungos institucijos veikia peržengdamos kompetencijos, kurią Lenkijos Respublika joms suteikė pagal Sutartis, ribas;

   b) Konstitucija nėra aukščiausioji Lenkijos Respublikos norma, turinti galiojimo ir taikymo viršenybę;

   c) Lenkijos Respublika negali funkcionuoti kaip suvereni ir demokratinė valstybė,

   prieštarauja [Konstitucijos] 2 straipsnio 8 daliai ir 90 straipsnio 1 daliai.

2. [ESS] 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, kadangi, siekiant užtikrinti veiksmingą teisminę gynybą Sąjungos teisei priklausančiose srityse, nacionaliniams teismams (bendrosios kompetencijos teismams, administraciniams teismams, karo teismams ir Aukščiausiajam Teismui) suteikiama jurisdikcija:

   a) netaikyti Konstitucijos nuostatų priimant sprendimus prieštarauja Konstitucijos [2 ir 7 straipsniams], 8 straipsnio 1 daliai, 90 straipsnio 1 daliai [taip pat] 178 straipsnio 1 daliai;

   b) grįsti savo sprendimus nuostatomis, kurios, panaikintos Seimo ir (arba) *Trybunał Konstytucyjny* [Konstitucinis Teismas] pripažintos prieštaraujančiomis Konstitucijai, nebegalioja,

   prieštarauja Konstitucijos [2 ir 7 straipsniams], 8 straipsnio 1 daliai, 90 straipsnio 1 daliai, 178 straipsnio 1 daliai [taip pat] 190 straipsnio 1 daliai.

3. [ESS] 19 straipsnio 1 dalis <…> ir 2 straipsnis, kadangi, siekiant užtikrinti veiksmingą teisminę gynybą Sąjungos teisei priklausančiose srityse ir teisėjų nepriklausomumą, nacionaliniams teismams (bendrosios kompetencijos teismams, administraciniams teismams, karo teismams ir Aukščiausiajam Teismui) suteikiama jurisdikcija:

[6] 2021 m. Dz. U., 1852 pozicija (toliau – 2021 m. spalio 7 d. sprendimas).

a) tikrinti teisėjų skyrimo procedūros teisėtumą, įskaitant akto, kuriuo Lenkijos Respublikos prezidentas skiria teisėją, teisėtumą,

prieštarauja Konstitucijos 2 straipsniui, 8 straipsnio 1 daliai, 90 straipsnio 1 daliai ir 179 straipsniui, siejamam su jos 144 straipsnio 3 dalies 17 punktu;

b) tikrinti *Krajowa Rada Sądownictwa* (Nacionalinė teisėjų taryba, Lenkija, toliau – KRS) nutarimo, kuriuo Respublikos prezidentui pateikiamas pasiūlymas skirti teisėją, teisėtumą,

prieštarauja Konstitucijos 2 straipsniui, 8 straipsnio 1 daliai, 90 straipsnio 1 daliai ir 186 straipsnio 1 daliai;

c) priimti sprendimą dėl teisėjo skyrimo procedūros trūkumų ir atitinkamai atsisakyti pripažinti teisėjo statusą asmeniui, paskirtam į teisėjo pareigas pagal Konstitucijos 179 straipsnį,

prieštarauja Konstitucijos 2 straipsniui, 8 straipsnio 1 daliai, 90 straipsnio 1 daliai ir 179 straipsniui, siejamam su jos 144 straipsnio 3 dalies 17 punktu.“

25. 2021 m. gruodžio 22 d. Komisija pagal SESV 258 straipsnį išsiuntė Lenkijos Respublikai oficialų pranešimą. Ji priekaištavo šiai valstybei narei, kad ši neįvykdė įsipareigojimų pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, taip pat bendruosius Sąjungos teisės autonomijos, viršenybės, veiksmingumo ir vienodo taikymo principus, taip pat nepaisė Teisingumo Teismo sprendimų privalomosios galios.

26. Be to, Komisija nusprendė, kad *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) neatitinka pagal įstatymą įsteigto nepriklausomo ir nešališko teismo reikalavimo, kaip tai suprantama pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, siejamą su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 47 straipsniu. Konkrečiau kalbant, Komisija nusprendė, pirma, kad 2015 m. gruodžio mėn. trys teisėjai buvo paskirti aiškiai ir akivaizdžiai pažeidžiant nacionalines konstitucines nuostatas, reglamentuojančias *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) teisėjų skyrimą, iš jų vienas, t. y. teisėjas M. M., toliau eina pareigas. Antra, Komisija nusprendė, kad 2016 m. gruodžio mėn. skiriant teisėją J. P. į *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) pirmininko pareigas buvo padaryti keli šiurkštūs pažeidimai.

27. 2022 m. vasario 18 d. raštu Lenkijos Respublika atsakė į šį oficialų pranešimą ir atsakydama ginčijo Komisijos argumentus.

28. 2022 m. liepos 15 d. Komisija išsiuntė Lenkijos Respublikai pagrįstą nuomonę ir joje nurodė, kad ši valstybė narė neįvykdė įsipareigojimų pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, nesilaikė bendrųjų autonomijos, viršenybės, veiksmingumo, vienodo Sąjungos teisės taikymo ir Teisingumo Teismo sprendimų privalomosios galios principų.

29. 2022 m. rugsėjo 14 d. Lenkija pateikė atsakymą į pagrįstą nuomonę, jame pakartojo savo poziciją, kad teiginiai dėl įsipareigojimų neįvykdymo yra nepagrįsti.

IV. Procesas Teisingumo Teisme

30. 2023 m. vasario 15 d. Komisija pareiškė ieškinį Teisingumo Teisme. Ji Teisingumo Teismo prašo:

– pripažinti, kad, atsižvelgiant į *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) ginčijamuose sprendimuose pateiktą Konstitucijos išaiškinimą, Lenkijos Respublika neįvykdė įsipareigojimų pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą;

– pripažinti, kad, atsižvelgiant į *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) ginčijamuose sprendimuose pateiktą Konstitucijos išaiškinimą, Lenkijos Respublika neįvykdė įsipareigojimų pagal bendruosius Sąjungos teisės autonomijos, viršenybės, veiksmingumo ir vienodo taikymo principus ir nepaisė Teisingumo Teismo sprendimų privalomosios galios;

– pripažinti, kad dėl to, jog *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) neatitinka pagal įstatymą įsteigto nepriklausomo ir nešališko teismo reikalavimų dėl pažeidimų, padarytų per trijų jo narių skyrimo procedūrą 2015 m. gruodžio mėn. ir jo pirmininkės skyrimo procedūrą 2016 m. gruodžio mėn., Lenkijos Respublika neįvykdė įsipareigojimų pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą;

– priteisti iš Lenkijos Respublikos bylinėjimosi išlaidas.

31. 2023 m. spalio 6 d. pateiktame atsiliepime į ieškinį Lenkijos Respublika prašo Teisingumo Teismo atmesti visą šį ieškinį kaip nepagrįstą ir priteisti iš Komisijos bylinėjimosi išlaidas.

32. 2024 m. sausio 31 d. triplike Lenkijos Respublika atsiėmė atsiliepime į ieškinį pateiktas pastabas ir visiškai pripažino Komisijos ieškinyje pateiktus priekaištus.

33. 2023 m. spalio 23 d. ir lapkričio 7 d. Teisingumo Teismo pirmininko sprendimais Belgijos Karalystei ir Nyderlandų Karalystei buvo leista įstoti į bylą palaikyti Komisijos reikalavimų.

V. Teisinis vertinimas

A. Įžanginės pastabos

34. Kaip pažymėta šios išvados 4 punkte, ši byla ypatinga tuo, kad Komisija priekaištauja Lenkijos Respublikai, kad ši kategoriškai atmetė Sąjungos teisės viršenybę tiek, kad paneigė patį Europos integracijos pagrindą. Kitaip tariant, *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas), remdamasis savo teisės sistemos konstituciniu savitumu, reikalauja suteikti galimybę tiesiogiai tikrinti Teisingumo Teismo sprendimų atitiktį Konstitucijai ir taip atvirai ginčija tiek Sąjungos teisės viršenybės principą, tiek patį Teisingumo Teismo autoritetą. Toks žingsnis neapsiriboja keliais neesminiais nesuderinamumais tarp Sąjungos teisės sistemos ir nacionalinės teisės sistemos: užsipuolama pati viršenybės principo esmė – tiek, kad paneigiama normų hierarchija Sąjungos teisės sistemoje.

35. Ši byla aiškiai atskleidžia sąveiką tarp dviejų principų, kurie, nacionalinio teismo požiūriu, gali pasirodyti vienas kitam priešingi. Viena vertus, Sąjungos teisės viršenybė yra „įcentrinis“ principas, pats viršvalstybinės integracijos pagrindas. Kita vertus, pagarba valstybių narių nacionaliniam savitumui, t. y. „išcentrinio“ poveikio sąvoka, numatyta ESS 4 straipsnio 2 dalyje, reiškia „tai, kas

išskiria valstybę iš kitų, tai, dėl ko ją galima pripažinti ir atskirti nuo kitų“ [7].

36. Be to, ši byla susijusi ir su dinamika platesniame teisiniame kontekste: keli valstybių narių konstituciniai ar aukščiausieji teismai jau yra pasinaudoję *ultra vires* teorija arba rėmęsi savo atitinkamos teisės sistemos konstituciniu savitumu, siekdami apriboti Sąjungos teisės viršenybę ar net ją ginčyti [8]. Čia būtų galima įžvelgti „rankų lenkimo“ varžybas [9] tarp nacionalinių konstitucijos sergėtojų ir Sąjungos teisės sistemos.

37. Neslėpsiu, kad stebėdamas šį reiškinį jaučiu tam tikrą nerimą: jis iliustruoja teisinę Europą, kurioje kyla įtampa tarp būtinybės išsaugoti Sąjungos teisės vienovę ir veiksmingumą ir siekio apsaugoti įvairių konstitucinių savitumų išskirtinumą. Ši įtampa atspindi esminius ir didelį nerimą keliančius pokyčius, kurie apima ne vien techninį Sąjungos teisės taikymo pagrindą.

38. Šiomis aplinkybėmis, nagrinėjant pažeidimus, dėl kurių priekaištaujama Lenkijos Respublikai, man atrodo labai svarbu pabrėžti, kad subtili nacionalinio savitumo, konstitucinio savitumo ir Sąjungos teisės viršenybės sąvokų sąveika nėra teisės spraga, ji būdinga Sąjungos teisės sistemai. Taigi, nagrinėjant bet kokį klausimą dėl tokio aiškinimo apimties, reikia atsižvelgti į teksto ir konteksto elementus, kurie patvirtina ESS 4 straipsnio 2 dalies aiškinimą, vertinamą atsižvelgiant į šios nuostatos norminę aplinką. Šis aspektas neabejotinai yra pagrindinis šioje byloje ir bus išsamiau išnagrinėtas analizuojant antrąjį priekaištą [10].

B. Ieškinio pagrįstumo nagrinėjimas

39. Reikia priminti, kad Lenkijos Respublika visiškai pripažįsta pažeidusi iš Sutarčių nuostatų kylančius įpareigojimus, dėl kurių jai priekaištauja Komisija. Vis dėlto norėčiau priminti, kad nors faktinės aplinkybės, kuriomis grindžiamas šiame ieškinyje nurodytas įsipareigojimų neįvykdymas, gali būti laikomos pripažintomis, Teisingumo Teismas turi nustatyti, ar šie pažeidimai padaryti, ar ne, net jei atitinkama valstybė jų neginčija [11].

[7] Levade, A., „Identités constitutionnelles et hiérarchies“, *Annuaire international de justice constitutionnelle*, Economica, Presses Universitaires d'Aix-Marseille, 2011, p. 455.

[8] Žr. 2012 m. sausio 31 d. *Ústavní soud* (Konstitucinis Teismas, Čekijos Respublika) sprendimą *Slovenské důchody XVII* (Slovakijos pensijos XVII, byla *Holubec*), Pl. ÚS 5/12, priimtą po 2011 m. birželio 22 d. Sprendimo *Landtová* (C-399/09, EU:C:2011:415). Taip pat žr. 2016 m. gruodžio 6 d. *Højesteret* (Aukščiausiasis Teismas, Danija) sprendimą *Dansk Industri (DI)*, acting for *Ajos A/S v. The estate left by A*, Nr. 15/2014, UfR 2017.824 H, priimtą po 2016 m. balandžio 19 d. Sprendimo *DI* (C-441/14, EU:C:2016:278). Taip pat dėl *Bundesverfassungsgericht* (*BVerfG*) (Federalinis Konstitucinis Teismas, Vokietija) žr. 2020 m. gegužės 5 d. Sprendimą *2 BvR 859/15 et al.* (PSPP), *Europäische Grundrechte Zeitschrift*, 2020, p. 246, ir 2016 m. birželio 21 d. Sprendimą *2 BvR 2728/13 et al. (OMT II)*, *Europäische Grundrechte Zeitschrift*, 2016, p. 440. Pažymėtina, kad *Conseil constitutionnel* (Konstitucinė Taryba, Prancūzija) gali patikrinti, ar perkėlimo į nacionalinę teisę įstatymas, kuriame pakartojamos tikslios direktyvos nuostatos, neprieštarauja aiškioms Prancūzijos Konstitucijos nuostatoms ir „Prancūzijos konstituciniam savitumui būdingoms taisyklėms ir principams, išskyrus atvejus, kai tai leidžiama pagal Konstituciją“ (2004 m. birželio 10 d. Sprendimas Nr. 2004-496 (DC), 2004 m. birželio 22 d. JORF (Prancūzijos Respublikos oficialusis leidinys), p. 11182, tekstas Nr. 3, ir 2006 m. liepos 27 d. Sprendimas Nr. 2006-540 (DC), 2006 m. rugpjūčio 3 d. JORF, p. 11541, tekstas Nr. 2).

[9] Žr., be kita ko, Nagy, C. I., „The Rebellion of Constitutional Courts and the Normative Character of European Union Law“, *International and Comparative Law Quarterly*, 73 t., Nr. 1, 2024, p. 65–101. Šis autorius siūlo kritiškai peržiūrėti ir įvertinti kylantį Europos Konstitucinių Teismų pasipriešinimą besąlyginei Sąjungos teisės viršenybei. Straipsnyje taip pat apžvelgiami ginčijimo remiantis *ultra vires* atvejai, nustatoma jų kilmė ir raida, taip pat siūloma išsami analizė ir reformų galimybės. Jis teigia, kad tikroji problema susijusi ne tiek su Sąjungos teisės viršenybe, kiek su Teisingumo Teismui patikėta „interpretative primacy“. Autoriaus teigimu, „maištas“ kilo dėl suvokimo, kad Teisingumo Teismo jurisprudencija praranda savo norminį pobūdį ir tampa vis labiau politinė. Nekvestionuodamas paties viršenybės principo, autorius vis dėlto kritikuoja „išplėstinį“ aiškinimą, viršijantį tai, ką valstybės narės konstituciškai „sumąstė“ (konkrečiai žr. p. 97–101).

[10] Žr., be kita ko, šios išvados 82–93 punktus.

[11] Žr. 2017 m. rugsėjo 14 d. Sprendimą *Komisija / Graikija* (C-320/15, EU:C:2017:678, 21 punktas) ir 2018 m. kovo 15 d. Sprendimą *Komisija / Čekija* (C-575/16, EU:C:2018:186, 105 punktas).

1. Dėl pirmojo priekaišto

a) Šalių argumentai

40. Komisija, palaikoma Belgijos Karalystės ir Nyderlandų Karalystės, priekaištauja Lenkijos Respublikai neįvykdžius ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje valstybėms narėms nustatytos pareigos užtikrinti veiksmingą teisminę gynybą Sąjungos teisei priklausančiose srityse.

41. Konkrečiai kalbant, 2021 m. spalio 7 d. sprendime *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) sukritikavo Teisingumo Teismo pateiktą ESS 19 straipsnio 1 dalies išaiškinimą ir pripažino jį nesuderinamu su Konstitucija. Be kita ko, jis ginčija nacionalinių teismų jurisdikciją tikrinti teisėjų skyrimo procedūrų teisėtumą, vertinti KRS nutarimus ir pripažinti, kad kai kurie paskyrimai yra neteisėti, nes tai, kaip jis teigia, prieštarauja „pagal įstatymą įsteigto teismo“, kaip jis suprantamas pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, reikalavimui, grindžiamam būtent teisėjų skyrimo procedūros teisėtumo vertinimu.

42. 2021 m. liepos 14 d. sprendime *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) konstatavo, kad laikinosios apsaugos priemonės, kurių Teisingumo Teismas ėmėsi pagal SESV 279 straipsnį Nutartyje *Komisija / Lenkija*, t. y. nacionalinių nuostatų, pagal kurias *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas) Drausmės bylų kolegijai suteikta jurisdikcija nagrinėti teisėjams iškeltas drausmės bylas, taikymo sustabdymas, buvo pritaikytos *ultra vires*, nes jomis nepaisoma nei valstybės narės konstitucinio savitumo, nei subsidiarumo, nei proporcingumo principų.

43. Komisija primena, kad pagal Konstitucijos 190 straipsnio 1 dalį *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) sprendimai turi *erga omnes* poveikį ir tai sustiprina jų įtaką visiems nacionaliniams teismams.

44. Kaip jau nurodžiau [12], Lenkijos Respublika nebeginčija įsipareigojimų neįvykdymo, dėl kurio jai priekaištaujama, ir pritaria Komisijos pozicijai.

b) Analizė

1) Bylai reikšminga Teisingumo Teismo jurisprudencija

45. Iš pradžių primenu, kad dėl ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos Teisingumo Teismas yra pripažinęs: kadangi šia nuostata visos valstybės narės įpareigojamos nustatyti teisių gynimo priemones, būtinas veiksmingai teisminei gynybai, kaip tai suprantama visų pirma pagal Chartijos 47 straipsnį, Sąjungos teisei priklausančiose srityse užtikrinti, į Chartijos 47 straipsnio nuostatą reikia tinkamai atsižvelgti aiškinant ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą [13].

46. Be to, ESS 19 straipsnyje sukonkretinama ESS 2 straipsnyje įtvirtinta teisinės valstybės vertybė ir nacionaliniams teismams bei Teisingumo Teismui pavedama pareiga užtikrinti visapusišką Sąjungos teisės taikymą visose valstybėse narėse ir teisės subjektams pagal šią teisę suteikiamą teisminę gynybą. Remiantis suformuota jurisprudencija, tam, kad būtų garantuota tokia gynyba, pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą kiekviena valstybė narė turi užtikrinti, kad

[12] Žr. šios išvados 32 ir 39 punktus.

[13] Žr. 2021 m. balandžio 20 d. Sprendimą *Repubblika* (C-896/19, EU:C:2021:311, 45 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija; toliau – Sprendimas *Repubblika*,).

institucijos, priskirtos prie jos teisių gynimo priemonių Sąjungos teisei priklausančiose srityse sistemos kaip „teismai“, kaip tai suprantama pagal Sąjungos teisę, ir galinčios priimti sprendimus dėl šios teisės taikymo ar aiškinimo, atitiktų veiksmingos teisminės gynybos reikalavimus, tarp jų – ir nepriklausomumo reikalavimą [14].

47. Galiausiai, nors valstybių narių teisingumo sistemos organizavimas priklauso šių valstybių narių kompetencijai, ją įgyvendinamos valstybės narės turi laikytis iš Sąjungos teisės joms kylančių įpareigojimų [15].

2) Taikymas šioje byloje nagrinėjamam atvejui

48. Ginčijamuose sprendimuose *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) pateikė Konstitucijos išaiškinimą, kuriuo iš esmės nukrypstama nuo Teisingumo Teismo jurisprudencijos, be kita ko, kiek tai susiję su ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos taikymo sritimi. Ši konfrontacija pasireiškia trimis aspektais.

49. Pirma, 2021 m. spalio 7 d. sprendime *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) atmetė 2021 m. kovo 2 d. Sprendime *A. B. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo teisėjų skyrimas – Skundas)* [16] pateiktą išaiškinimą. Tame sprendime Teisingumo Teismas, be kita ko, iš esmės pripažino, kad, nesant nacionalinio teismo, turinčio jurisdikciją tikrinti KRS nutarimus, ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa turi būti aiškinama taip, kad pagal ją *Naczelny Sąd Administracyjny* (Aukščiausiasis administracinis teismas, Lenkija) įpareigojamas netaikyti nacionalinės teisės aktų, pagal kuriuos, pažeidžiant minėtą nuostatą, jis netenka iki tol turėtos jurisdikcijos priimti sprendimo dėl tokių nutarimų [17].

50. Iš 2021 m. spalio 7 d. sprendimo rezoliucinės dalies 2 punkto b papunkčio, siejamo su sprendimo motyvuojamosios dalies 6.2, 6.4, 6.5 ir 8.3 skirsniais, matyti, kad ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa grindžiama jurisdikcija, kaip ją yra išaiškinęs Teisingumo Teismas, prieštarauja Konstitucijos 2 ir 7 straipsniams, 8 straipsnio 1 daliai, 90 straipsnio 1 daliai, 178 straipsnio 1 daliai ir 190 straipsnio 1 daliai. Be to, to sprendimo rezoliucinės dalies 3 punkto b papunktyje atmetama nacionalinių teismų jurisdikcija – nors ji vis dėlto įtvirtinta Teisingumo Teismo jurisprudencijoje – vertinti KRS nutarimų, kuriais siūloma paskirti kandidatus į teisėjo pareigas, teisėtumą. Galiausiai 6.2, 6.4, 6.5 ir 8.5 skirsniuose *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) pakartoja savo atsisakymą pripažinti pasekmes, kylančias dėl Sprendime *A. B. ir kt.* pateikto ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos išaiškinimo.

51. Antra, *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) atmeta teisėjų skyrimo procedūrų teisėtumo kontrolę, nustatytą Teisingumo Teismo jurisprudencijoje pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą. Konkrečiai kalbant, 2021 m. spalio 7 d. sprendimo rezoliucinės dalies 3 punkto a ir c papunkčiuose ir motyvuojamosios dalies 6.4 ir 8.4 skirsniuose pripažįstama, kad iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos, susijusios su ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, kylanti jurisdikcija, pagal kurią nacionaliniams teismams leidžiama tikrinti teisėjų skyrimo teisėtumą, prieštarauja Konstitucijai.

[14] Šiuo klausimu žr. 2021 m. gruodžio 21 d. Sprendimą euro *Box Promotion ir kt.* (C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 ir C-840/19, EU:C:2021:1034, 220 ir 221 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija; toliau – Sprendimas euro *Box Promotion ir kt.*).

[15] Žr. Sprendimą *Repubblika* (48 punktas) ir 2022 m. kovo 29 d. Sprendimą *Getin Noble Bank* (C-132/20, EU:C:2022:235, 88 punktas).

[16] C-824/18, EU:C:2021:153; toliau – Sprendimas *A. B. ir kt.*

[17] Sprendimas *A. B. ir kt.* (149 ir 150 punktai).

52. Taigi *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) ginčija 2021 m. spalio 6 d. Sprendime *W. Ż.* (*Aukščiausiojo Teismo Išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegija – Skyrimas)*[18] Teisingumo Teismo pateiktą išaiškinimą. Pagal šį išaiškinimą *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas) Išimtinės kontrolės kolegijos teisėjo skyrimo procedūros teisėtumo patikrinimas yra sudedamoji Sąjungos teisėje įtvirtinto „pagal įstatymą įsteigto nepriklausomo ir nešališko teismo“ reikalavimo dalis. Taigi nacionaliniai teismai turi teisę pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą tikrinti ginčijamą sprendimą priėmusio teisėjo skyrimo procedūros teisėtumą ir laikyti tokį sprendimą negaliojančiu, jeigu tai būtina atsižvelgiant į nagrinėjamą procesinę situaciją, kad būtų užtikrinta Sąjungos teisės viršenybė[19]. Vis dėlto, *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) nuomone, tokia patikra faktiškai reikštų atitinkamų teisėjų diskvalifikavimą, „nes galimybė priimti sprendimus yra kartu ir jų pagrindinė teisė, ir pareiga“[20].

53. Trečia, 2021 m. liepos 14 d. sprendime *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) ginčija Teisingumo Teismo jurisdikciją, be kita ko, nustatyti laikinąsias apsaugos priemones pagal SESV 279 straipsnį. Jis laikosi pozicijos, kad Teisingumo Teismas veikė *ultra vires*, kai, remdamasis šia nuostata, nurodė taikyti laikinąsias apsaugos priemones, kuriomis siekiama apsaugoti Lenkijos teismų nepriklausomumą.

54. Šiomis laikinosiomis priemonėmis, kaip antai *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas) Drausmės bylų kolegijos jurisdikcijos nagrinėti drausmės bylas sustabdymu, buvo siekiama užtikrinti visišką ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos veiksmingumą. Kvestionuodamas iš SESV 279 straipsnio kylančią Teisingumo Teismo jurisdikciją taikyti laikinąsias apsaugos priemones, kuriomis siekiama apsaugoti teisę į veiksmingą teisminę gynybą pagal įstatymą įsteigtame nepriklausomame teisme, *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) pažeidžia teisę į veiksmingą teisminę gynybą. Taigi tokia minėto teismo pozicija, pagal kurią draudžiama pripažinti Teisingumo Teismo nustatytų laikinųjų apsaugos priemonių privalomąją galią, šiurkščiai pažeidžia iš ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos, kaip ją yra išaiškinęs Teisingumo Teismas, kylančius įpareigojimus.

55. Iš viso to, kas išdėstyta, matyti, kad, pirma, atmetusi nacionalinio teismo pareigą netaikyti nacionalinės teisės sistemos pakeitimų, neatsižvelgiant į tai, ar jie yra teisėkūros, ar konstitucinio pobūdžio, nustačius ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos pažeidimą, antra, atmetusi KRS nutarimų dėl teisėjų skyrimo teisminę kontrolę, kurią Teisingumo Teismas nustatė remdamasis ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa, trečia, ginčydama Teisingumo Teismo jurisdikciją taikyti laikinąsias apsaugos priemones, Lenkijos Respublika neįvykdė savo pareigos, kaip tai suprantama pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, užtikrinti veiksmingą teisminę gynybą Sąjungos teisei priklausančiose srityse.

56. Todėl siūlau Teisingumo Teismui pirmąjį Komisijos priekaištą pripažinti pagrįstu.

[18] C-487/19, EU:C:2021:798; toliau – Sprendimas *W. Ż.*

[19] Sprendimas *W. Ż.* (161 punktas).

[20] Žr. 2021 m. spalio 7 d. sprendimo 6.4 skirsnį.

2. Dėl antrojo priekaišto

a) Šalių argumentai

57. Komisija teigia, kad ginčijamuose sprendimuose *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) aiškino Konstituciją pažeisdamas pagrindinius Europos Sąjungos teisės sistemos principus, t. y. Sąjungos teisės viršenybės, autonomijos, veiksmingumo ir vienodo taikymo principus, taip pat privalomą Teisingumo Teismo sprendimų galią. Konkrečiai kalbant, iš 2021 m. spalio 7 d. sprendimo motyvų matyti, kad Teisingumo Teismo pateiktą ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos išaiškinimą, pagal kurį jurisdikciją turintiems nacionaliniams teismams leidžiama atlikti veiksmingą KRS nutarimų teisminę kontrolę ir spręsti ginčus remiantis teisės aktų leidėjo panaikintomis arba antikonstitucinėmis pripažintomis nuostatomis, taip pat įvertinti teisėjo paskyrimo teisėtumą, kad šalims būtų užtikrinta teisė į veiksmingą teisminę gynybą, *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) pripažino *ultra vires* ir neteisėtai pažeidžiančiu Lenkijos konstitucinį savitumą.

58. 2021 m. spalio 7 d. sprendime, pažeidžiant Teisingumo Teismo sprendimų privalomosios galios principą, taip pat teigiama, kad Teisingumo Teismo pateiktas ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos, siejamos su ESS 2 straipsniu, išaiškinimas nesukelia teisinių pasekmių Lenkijos teisės sistemoje. Be to, Komisija atmeta Lenkijos Respublikos rėmimąsi „konstituciniu savitumu“, primindama, kad nors Sąjunga gerbia valstybių narių nacionalinį savitumą, juo negalima teisinti pagrindinių Sąjungos vertybių, kaip antai teisinės valstybės ir teismų valdžios nepriklausomumo, pažeidimo.

59. Dėl 2021 m. liepos 14 d. sprendimo Komisija teigia, kad dėl *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) pripažinimo, kad ne tik laikinosios apsaugos priemonės, kurias Teisingumo Teismas nustatė savo Nutartyje *Komisija / Lenkija*, bet ir bet kuri būsima laikinoji priemonė, kurios bus imtasi remiantis SESV 279 straipsniu dėl Lenkijos teismų sistemos, yra antikonstitucinės, šios priemonės Lenkijoje netektų privalomosios teisinės galios, todėl būtų pažeisti Sąjungos teisės viršenybės ir veiksmingumo principai, taip pat Teisingumo Teismo sprendimų privalomumo principas.

60. Lenkijos Respublika pritaria Komisijos nuomonei ir priduria, kad Sąjungos teisės veiksmingumas įvairiose valstybėse narėse negali skirtis ir kad Sutarčių tikslų neįmanoma pasiekti nevienodai taikant Sąjungos teisę.

b) Analizė

1) Bylai reikšminga Teisingumo Teismo jurisprudencija

61. Toliau norėčiau priminti iš jurisprudencijos kylančius principus, susijusius su Sąjungos teisės viršenybės principu ir sąvoka „nacionalinis savitumas“, kaip ji suprantama pagal ESS 4 straipsnio 2 dalį.

62. Nuo to laiko, kai buvo priimtas Sprendimas *Internationale Handelgesellschaft*[21], kuriame Teisingumo Teismas patvirtino Sąjungos teisės (tuo metu – bendrijos teisės) viršenybę prieš nacionalinę teisę, įskaitant nacionalines konstitucines nuostatas, iki naujausių sprendimų, be kita

[21] 1970 m. gruodžio 17 d. sprendimas (11/70, EU:C:1970:114).

ko, sprendimų euro *Box Promotion ir kt.* ir *RS (Konstitucinio Teismo sprendimų padariniai)*[22], Teisingumo Teismo jurisprudencijoje pateikiami aiškūs atsakymai į šioje byloje keliamus klausimus dėl Sąjungos teisės viršenybės principo ginčijimo, kai jis, kaip teigia nacionalinis Konstitucinis Teismas, kertasi su valstybės narės konstituciniu savitumu. Tai, kad valstybė narė negali remtis savo nacionaliniu ar net konstituciniu savitumu tiesiogiai veikiančios Sąjungos teisės atžvilgiu, išplaukia iš visų Sąjungos teisės sistemai būdingų bendrųjų principų, kurie grindžiami viršenybės principu. Šie principai, kylantys, be kita ko, iš savarankiško Sąjungos teisės pobūdžio, apima, be kita ko, valstybių narių lygybę[23], lojalumo principą ir lojalaus bendradarbiavimo principą.

63. Pavyzdžiui, Teisingumo Teismas dar 1964 m. liepos 15 d. Sprendime *Costa prieš E.N.E.L.* (6/64, EU:C:1964:66, p. 1159 ir 1160) yra pripažinęs, kad iš Bendrijos teisės viršenybės principo išplaukia, jog iš autonomiško šaltinio kilusi ir iš Sutarties atsiradusi teisė dėl savo ypatingos ir originalios prigimties neturėtų būti kvestionuojama vidaus teisės aktu, kad ir koks jis būtų, nes tuomet prarastų savo, kaip Sąjungos teisės, pobūdį, ir dėl to kiltų grėsmė pačios Sąjungos teisiniam pagrindui. Be to, tame sprendime Teisingumo Teismas pabrėžė, kad Bendrijos teisės vykdomoji galia įvairiose valstybėse narėse negali skirtis, atsižvelgiant į vėliau priimtus vidaus teisės aktus, nes priešingu atveju kiltų pavojus EEB sutarties tikslų įgyvendinimui ar atsirastų šia Sutartimi draudžiama diskriminacija dėl pilietybės[24].

64. Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas taip pat pažymėjo, kad turi išimtinę jurisdikciją pateikti galutinį Sąjungos teisės išaiškinimą, įgyvendindamas šią jurisdikciją jis turi patikslinti Sąjungos teisės viršenybės principo apimtį, atsižvelgdamas į reikšmingas šios teisės nuostatas, todėl ši apimtis negali priklausyti nei nuo nacionalinės teisės, nei nuo nacionalinio teismo pateikto Sąjungos teisės nuostatų aiškinimo, neatitinkančio Teisingumo Teismo aiškinimo[25].

65. Taigi, tik Teisingumo Teismas yra įgaliotas galutinai išspręsti Sąjungos teisės ir valstybės narės konstitucinio savitumo koliziją.

66. Be to, Teisingumo Teismas aiškiai nusprendė, jog pagal viršenybės principą tai, kad valstybė narė remiasi nacionalinės teisės nuostatomis, kurios gali būti net konstitucinio lygmens, negali pakenkti Sąjungos teisės vienodam taikymui ir veiksmingumui. Iš tikrųjų Sąjungos teisės viršenybės principas daro poveikį visoms valstybės narės institucijoms ir tam negali kliudyti net ir konstitucinio lygmens nacionalinės teisės nuostatos[26]. Be to, Teisingumo Teismas yra ne kartą pabrėžęs, kad pareigos taikyti visiškai visas tiesiogiai veikiančias Sąjungos teisės nuostatas turi būti laikomasi siekiant užtikrinti visišką Sąjungos teisės taikymą visose valstybėse narėse, todėl ji nesuteikia galimybės remtis vienašale priemone prieš Sąjungos teisės sistemą, kad ir kokia ji būtų[27]. Tokia pareiga laikytis Sąjungos teisės viršenybės taip pat išreiškiamas lojalaus

22 2022 m. vasario 22 d. sprendimas (C-430/21, EU:C:2022:99; toliau – Sprendimas *RS*).

23 Dėl Sąjungos teisės viršenybės principo ir lygybės principo santykio žr. Kokott, J., ir Hummel, D., „Der Vorrang des Unionsrechts als Ausdruck des Gleichheitsprinzips? – Zu einem neuartigen Begründungsansatz der Einschränkung einer Ultra-vires-Kontrolle durch die Gerichte der Mitgliedstaaten“, *Europäische Grundrechte- Zeitschrift*, 2024, p. 1–7.

24 Teisingumo Teismas taip pat yra nusprendęs, kad šie esminiai Sąjungos teisinės tvarkos bruožai ir pagarbos jai svarba buvo patvirtinti be išlygų ratifikavus Sutartis, kuriomis iš dalies pakeista EEB sutartis, be kita ko, Lisabonos sutartį, kaip visų pirma matyti iš Deklaracijos Nr. 17 dėl viršenybės, pridėtos prie 2007 m. gruodžio 13 d. pasirašytą Lisabonos sutartį patvirtinusios Tarpvyriausybinės konferencijos Baigiamojo akto. Tas pats pasakytina apie Teisingumo Teismo jurisprudenciją, suformuotą po Lisabonos sutarties įsigaliojimo (žr. Sprendimo euro *Box Promotion ir kt.* 248 ir 250 punktus).

25 Žr. Sprendimą *RS* (52 punktas) ir 2023 m. birželio 5 d. Sprendimą *Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)* (C-204/21, EU:C:2023:442, 79 punktas).

26 2023 m. birželio 5 d. Sprendimas *Komisija / Lenkija (Teisėjų nepriklausomumas ir privatus gyvenimas)* (C-204/21, EU:C:2023:442, 77 punktas).

27 Sprendimas euro *Box Promotion ir kt.* (249 punktas).

bendradarbiavimo principas, įtvirtintas ESS 4 straipsnio 3 dalyje, pagal kurį privaloma atsisakyti taikyti bet kokią nacionalinės teisės nuostatą, prieštaraujančią tiesiogiai veikiančiai Sąjungos teisės normai, net jei tokia nuostata priimta vėliau [28].

67. Teisingumo Teismas taip pat yra nusprendęs, kad ESS 4 straipsnio 2 dalies tikslas ir poveikis nėra toks, kad valstybės narės Konstitucinis Teismas, nepaisydamas, be kita ko, iš ESS 4 straipsnio 2 ir 3 dalių ir 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos kylančių jam privalomų įpareigojimų, galėtų netaikyti Sąjungos teisės normos remdamasis tuo, kad ja pažeidžiamas tos valstybės narės nacionalinis savitumas, kaip jį apibrėžia nacionalinis Konstitucinis Teismas [29].

68. Tokiomis aplinkybėmis negalima pagrįstai teigti, kad reikalavimai, kylantys tiek dėl stojimo į Sąjungą, tiek dėl dalyvavimo jos veikloje, susiję su pagarba tokioms vertybėms ir principams, kaip teisinės valstybės principas, veiksminga teisminė gynyba ir teismų nepriklausomumas, įtvirtintiems ESS 2 straipsnyje ir 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje, gali turėti įtakos valstybės narės nacionaliniam savitumui, kaip tai suprantama pagal ESS 4 straipsnio 2 dalį. Vadinasi, remiantis pastarąja nuostata, kuri turi būti aiškinama atsižvelgiant į lygiavertes nuostatas, įtvirtintas ESS 2 straipsnyje ir ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje, valstybės narės negali būti atleistos nuo iš šių nuostatų kylančių reikalavimų laikymosi [30].

69. Nors, kaip matyti iš ESS 4 straipsnio 2 dalies, Sąjunga gerbia valstybių narių nacionalinį savitumą, neatsiejamą nuo pagrindinių politinių ir konstitucinių jų struktūrų, todėl šios valstybės turi tam tikrą diskreciją užtikrinti teisinės valstybės principų įgyvendinimą, tai nereiškia, kad ši pareiga pasiekti rezultatą įvairiose valstybėse narėse gali skirtis. Nors valstybių narių nacionalinis savitumas, neatsiejamas nuo pagrindinių politinių ir konstitucinių jų struktūrų, kurias Sąjunga gerbia, skiriasi, valstybės narės pritaria sąvokai „teisinė valstybė“, kuri yra jų pačių konstitucinėms tradicijoms bendra vertybė ir kurios jos įsipareigojo visada laikytis [31].

2) Taikymas šioje byloje nagrinėjamam atvejui

70. Pirma, iš 2021 m. spalio 7 d. sprendimo matyti, kad *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) nusprendė, jog ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa ir ESS 2 straipsnis, kaip juos yra išaiškinęs Teisingumo Teismas, be kita ko, sprendimuose *A. B. ir kt.* ir *W. Ż.*, yra nesuderinami su Konstitucija.

71. Keliose 2021 m. spalio 7 d. sprendimo vietose *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) iš esmės pripažino, kad minėta Teisingumo Teismo jurisprudencija, pagal kurią jurisdikciją turintys nacionaliniai teismai, siekdami užtikrinti veiksmingą teisminę gynybą, gali

[28] Sprendimas euro *Box Promotion ir kt.* (252 punktas).

[29] Žr. Sprendimą *RS* (70 punktas).

[30] Žr. 2023 m. birželio 5 d. Sprendimą *Komisija / Lenkija* (C-204/21, EU:C:2023:442, 72 punktas).

[31] Žr. 2023 m. birželio 5 d. Sprendimą *Komisija / Lenkija* (C-204/21, EU:C:2023:442, 73 punktas).

peržiūrėti KRS nutarimus ir, jei reikia, netaikyti nacionalinės teisės nuostatų, prieštaraujančių ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos aiškinimui, ir net tikrinti teisėjo skyrimo procedūros teisėtumą, yra *ultra vires* ir kelia grėsmę Lenkijos konstituciniam savitumui [32].

72. *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) šiuo klausimu, be kita ko, pateikia dviejų rūšių argumentus. Pirma, jis mano, kad nacionaliniams teismams suteikta jurisdikcija tikrinti teisėjų skyrimo procedūros teisėtumą riboja Lenkijos Respublikos prezidento konstitucinę prerogatyvą skirti teisėją KRS siūlymu. Antra, jis mano, kad Lenkijos teismams taikant pagal įstatymą įsteigto nepriklausomo ir nešališko teismo reikalavimą, kaip tai suprantama pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, kvestionuojamas Lenkijos Respublikos prezidento priimtų paskyrimo aktų teisėtumas ir taip pažeidžiamos kartu aiškinamos Konstitucijos 179 straipsnio ir 144 straipsnio 3 dalies 17 punkto nuostatos, pagal kurias draudžiama atšaukti ar kontroliuoti teisėjus po jų paskyrimo.

73. Kaip matyti iš 2021 m. spalio 7 d. sprendimo rezoliucinės dalies 2 ir 3 punktų, šis ESS 2 straipsnio ir 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos prieštaravimo Konstitucijai pripažinimas reiškia tiesioginį Sąjungos teisės viršenybės principo paneigimą. Tose nuostatose įtvirtintos pagrindinės Sutarčių normos, kurios yra neatsiejamos nuo visoms valstybėms narėms bendro teisinės valstybės principo.

74. Be to, *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) pateiktas išaiškinimas ne tik pažeidžia ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, kaip tai buvo nustatyta nagrinėjant pirmąjį priekaištą; nueinama dar toliau: juo siekiama panaikinti šios nuostatos, kurią *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) pripažino iš esmės „Teisingumo Teismo jurisprudencijoje rekonstruotomis normomis“, bet kokią teisinę galią Lenkijos teritorijoje. Būtent tai aiškiai matyti iš 2021 m. spalio 7 d. sprendimo motyvuojamosios dalies 10 skirsnio, kuriame *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) įpareigojo Lenkijos valdžios institucijas, visų pirma teismus, netaikyti šių normų, kaip jas yra išaiškinęs Teisingumo Teismas. Remdamasis Konstitucijos 190 straipsnio 1 dalyje įtvirtintu privalomu *erga omnes* ir galutiniu savo sprendimų pobūdžiu, *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) nusprendė, kad kiekviena viešoji institucija, įskaitant teisės aktų leidėjus, bendrosios kompetencijos ir administracinius teismus ir *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas), turi įgyvendinti 2021 m. spalio 7 d. sprendimą.

75. Taigi, minėtu sprendimu, reiškiančiu beprecedentį maištą, visoms Lenkijos viešosios valdžios institucijoms, įskaitant teismus, galinčius taikyti Sąjungos teisę, draudžiama laikytis iš Sąjungos teisės viršenybės, autonomijos ir veiksmingumo kylančių įpareigojimų, kuriais siekiama užtikrinti ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos, siejamos su ESS 2 straipsniu, visišką veiksmingumą. Tai reiškia, kad 2021 m. spalio 7 d. sprendimu taip pat pažeidžiamas Teisingumo Teismo sprendimų privalomasis poveikis, kuris yra esminė Sąjungos teisės sistemos sudedamoji dalis.

[32] Visų pirma, kaip nurodė *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas), „ESTT sukurta norma, pagal kurią nacionalinis teismas gali netaikyti tokių teisės aktų pakeitimų ir priimti sprendimą remdamasis anksčiau taikytomis (panaikintomis) nuostatomis, neturi jokio teisinio pagrindo. Dėl tokio ESTT požiūrio nacionaliniai teismai būtų skatinami ir jiems būtų leidžiama taikyti kitą įstatymą nei tas, kurį pagal Konstituciją priėmė parlamentas. Taigi tokia norma nesuderinama su nurodytais kontrolės kriterijais, visų pirma su Konstitucijos 8 straipsnio 1 dalimi“ (2021 m. spalio 7 d. sprendimo 8.3 skirsnis). *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) taip pat nusprendė, kad „ESTT iš ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos ir 2 straipsnio išvesta norma tiek, kiek, siekiant užtikrinti veiksmingą teisminę gynybą Sąjungos teisei priklausančiose srityse ir teisėjų nepriklausomumą, ja nacionaliniams teismams suteikiama teisė konstatuoti teisėjų skyrimo procedūros trūkumus ir todėl atsisakyti pripažinti teisėju asmenį, paskirtą į šias pareigas pagal Konstitucijos 179 straipsnį, prieštarauja Konstitucijos 2 straipsniui, 8 straipsnio 1 daliai, 90 straipsnio 1 daliai ir 179 straipsniui, siejamam su 144 straipsnio 3 dalies 17 punktu“ (2021 m. spalio 7 d. sprendimo 8.4 skirsnis).

76. Galiausiai manau, kad 2021 m. spalio 7 d. sprendimo rezoliucinės dalies 1 punkto negalima aiškinti kitaip, kaip tik tiesioginio ESS 1 straipsnio pirmos ir antros pastraipų bei ESS 4 straipsnio 3 dalies, kurios yra vienos iš svarbiausių ESS nuostatų, galiojimo paneigimo. *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) laikosi pozicijos, kad toks paneigimas yra pateisinamas tuo, kad Sąjunga įžengė į naują etapą, kai Sąjungos institucijos pradėjo veikti *ultra vires*, kad Konstitucija nebėra aukščiausias įstatymas Lenkijoje ir kad dėl to ši valstybė narė nebegalėtų toliau funkcionuoti kaip suvereni ir demokratinė valstybė. Kaip pažymėjo Komisija, toks *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) teiginys kelia labai didelį susirūpinimą, juo paneigiamas Lenkijos Respublikos įsipareigojimas sutikti su jos įstojimo į Sąjungą teisinėmis pasekmėmis.

77. Antra, 2021 m. liepos 14 d. sprendime *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) ginčija laikinųjų apsaugos priemonių, kurias Teisingumo Teismas nustatė pagal SESV 279 straipsnį, privalomąją galią. Konkrečiau kalbant, tas teismas mano, kad tokiomis priemonėmis, kai jos susijusios su Lenkijos teismų organizavimu, įgaliojimais ir veikimu, taip pat su jiems taikomomis vidaus procedūromis, pažeidžiamas kompetencijos suteikimo principas ir Lenkijos konstitucinis savitumas [33]. Jis taip pat teigia, kad tokiomis priemonėmis, įskaitant Nutartį *Komisija / Lenkija*, peržengiamos Sąjungos teisės ribos ir pažeidžiama Lenkijos konstitucinė tvarka.

78. *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) savo poziciją grindžia Konstitucijos, kaip aukščiausiojo nacionalinės teisės sistemos įstatymo, viršenybe, todėl mano, kad Nutartis *Komisija / Lenkija*, kuria sustabdoma *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas) Drausmės bylų kolegijos jurisdikcija, negali būti viršesnė. Jo vertinimu, pripažinus, kad Teisingumo Teismo laikinosios priemonės, taikytos siekiant apsaugoti teismų nepriklausomumą, yra privalomos nacionalinės valdžios institucijoms, būtų iškreiptas tiek Lenkijos konstitucinis demokratinės teisinės valstybės principas, įtvirtintas Konstitucijos 2 straipsnyje, tiek kompetencijos paskirstymas, kylantis iš Sąjungos sutartyse numatyto kompetencijos suteikimo principo.

79. Be to, *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) priekaištauja Teisingumo Teismui dėl to, kad jis primetė tariamai savo „sukurtas“ normas, pripažintas nesuderinamomis su Konstitucija. Iš to jis daro išvadą, kad, kiek tai susiję su šiomis normomis, kurios laikomos priimtomis *ultra vires*, Sąjungos teisės viršenybės principas ir tiesioginis veikimas nebetaikomi. Kadangi *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) teigia, kad jo sprendimai yra galutiniai, visuotinai privalomi ir galioja *ex tunc*, jis nurodė visoms Lenkijos viešosios valdžios institucijoms netaikyti laikinųjų apsaugos priemonių ir apskritai bet kokių Sąjungos teisės normų, kuriomis, jo nuomone, būtų viršyta Sutartimis suteikta kompetencija.

80. Be to, 2021 m. liepos 14 d. sprendime *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) paneigia ne tik laikinųjų apsaugos priemonių, kurias Teisingumo Teismas nustatė Nutartyje *Komisija / Lenkija*, bet ir bet kokių būsimų laikinųjų apsaugos priemonių, kurių bus imtasi pagal SESV 279 straipsnį dėl Lenkijos teismų sistemos, galią ir privalomąjį pobūdį. Taip šis teismas ginčija pačias Sutarčių nuostatas, kuriomis Teisingumo Teismas grindžia šias priemones, t. y. ESS 4 straipsnio 3 dalį ir SESV 279 straipsnį.

81. Šiuo klausimu norėčiau priminti, kad *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) nurodytų nacionalinės teisės nuostatų konstitucinis pobūdis jokiu būdu negali pateisinti Teisingumo Teismo sprendimų viršenybės, tiesioginio veikimo ir privalomojo pobūdžio principų netaikymo. Todėl rėmimasis šiomis konstitucinėmis normomis ir argumentu, kad valstybių narių

[33] Žr. 2021 m. liepos 14 d. sprendimo 6.8 ir 6.10 skirsnius.

teisingumo sistemų organizavimas priklauso jų išimtinei kompetencijai, siekiant apeiti iš ESS 2 straipsnio, 4 straipsnio 3 dalies ir 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos bei SESV 279 straipsnio kylančius reikalavimus, išlieka nesuderinamas su Sąjungos teisės sistemos vienove, autonomija ir veiksmingumu.

82. Atsižvelgdamas į pastarąją pastabą, susijusią su tuo, kad *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) rėmėsi konstitucinėmis nuostatomis, siekdamas užkirsti kelią Sąjungos teisės viršenybės principo taikymui, trečia, išsamiau išanalizuosiu ginčijamuose sprendimuose *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) pateiktus argumentus, grindžiamus, be kita ko, būtinybe gerbti Lenkijos Respublikos konstitucinį savitumą, kaip tai suprantama pagal ESS 4 straipsnio 2 dalį.

83. Pažymėtina, kad ginčijamuose sprendimuose *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas), nurodydamas ESS 4 straipsnio 2 dalį, remiasi Lenkijos Respublikos „konstituciniu savitumu“ ir daro išvadą, kad tam tikros Sąjungos pirminės teisės nuostatos yra nesuderinamos su šiuo principu. Kitaip tariant, *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) remiasi „konstituciniu savitumu“ ir kartu Sutarties nuostata dėl „nacionalinio“ savitumo. Manau, kad nors kai kurie šių dviejų sąvokų aspektai neabejotinai sutampa, nacionalinio savitumo sąvoka apima daugiau, ne tik konstituciniuose aktuose įformintus elementus. Konstitucinio savitumo sąvokos taikymo sritis siauresnė, nes ji apima tik valstybės narės konstitucijoje įtvirtintus principus ir vertybes.

84. Manau, kad šį klausimą, susijusį su konstituciniu savitumu, verta panagrinėti, tačiau neperžengiant šios bylos ribų ir nesukuriant bendros teorijos, juo labiau kad šį klausimą reikia nagrinėti kiekvienu konkrečiu atveju, atidžiai ir išimtinai kontroliuojant Teisingumo Teismui.

85. Šiuo klausimu pirmiausia reikėtų pažymėti, kad iš ESS 4 straipsnio 2 dalyje numatytos nacionalinio savitumo išlygos sisteminio aiškinimo ir taikymo visiškai nematyti, kad Teisingumo Teismas ją suvoktų kaip veiksnį, galintį apriboti neliečiamą viršenybės principą. Viena iš sričių, kai jurisprudencijoje akivaizdžiai remiamasi „nacionaliniu savitumu“, be kita ko, susijusi su nacionalinių priemonių, kuriomis ribojamos pagrindinės vidaus rinkos laisvės, nagrinėjimu. Tose bylose pagarba nacionaliniam savitumui buvo remiamasi ir kaip savarankišku nukrypti leidžiančios nuostatos pagrindu, ir kaip esamų pateisinimų, pavyzdžiui, viešosios tvarkos pagrindo, aiškinimo taisykle [34].

86. Šioje išvadoje tik trumpai apibendrinsiu kelis jurisprudencijos pavyzdžius.

87. Pirmoji ESS 4 straipsnio 2 dalies funkcija yra ta, kad ji naudojama kaip priemonė, leidžianti nustatyti privalomąjį bendrojo intereso pagrindą, pateisinantį nukrypimą nuo pagrindinės laisvės taikymo. Pavyzdžiui, tokiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas tikrino, ar nacionalinės teisės aktai, kuriais siekta išsaugoti oficialiąją kalbą, galėjo pateisinti nukrypimą nuo normos [35]. Antras

[34] Žr. Guastaferro, B., „Beyond the Exceptionalism of Constitutional Conflicts: The Ordinary Functions of the Identity Clause“, *Yearbook of European Law*, 31 t., Nr. 1, 2012, p. 290. Taip pat žr. Bay Larsen, L., „Libres réflexions sur l'équilibre entre égalité des citoyens et diversité constitutionnelle dans la jurisprudence de la Cour relative au principe de primauté“, *EUnited in diversity: The Rule of Law and Constitutional Diversity*, 2023 m. rugpjūčio 31–rugsėjo 1 d. Hagoje (Nyderlandai) vykusios tarptautinės konferencijos medžiaga, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, 2024, p. 109–120, visų pirma p. 115 ir paskesni.

[35] Žr. 1996 m. liepos 2 d. Sprendimą *Komisija / Liuksemburgas* (C-473/93, EU:C:1996:263, 35 punktas); 2011 m. gegužės 12 d. Sprendimą *Runevič-Vardyn ir Wardyn* (C-391/09, EU:C:2011:291, 86 punktas); 2013 m. balandžio 16 d. Sprendimą *Las* (C-202/11, EU:C:2013:239, 26 punktas) ir 2022 m. rugsėjo 7 d. Sprendimą *Cilevičs ir kt.* (C-391/20, EU:C:2022:638, 68 punktas) (būtent dėl pastarojo sprendimo žr., be kita ko, Lenaerts, K., ir Adam, S., „Le dialogue préjudiciel entre la Cour de justice et les juridictions suprêmes et constitutionnelles des États membres“, Mortier R. ir kt. (red.), „La Cour de cassation en dialogue / Het Hof van Cassatie in dialoog“, Larcier-Intersentia, Briuselis, 2024, p. 649).

taikymo pavyzdys susijęs su laisvo asmenų judėjimo teisės ribojimais, grindžiamais nacionalinės teisės aktais, pagal kuriuos buvo ribojama galimybė suteikiant pavardę nurodyti aristokratinius titulus [36]. Trečiasis pavyzdys susijęs su klausimu, ar Vokietijos pagrindinio įstatymo (*Grundgesetz*) 1 straipsnyje įtvirtintu žmogaus orumo principu galima pateisinti laisvės teikti paslaugas ribojimą [37].

88. Antroji ESS 4 straipsnio 2 dalies funkcija yra būti tam tikrų antrinės teisės nuostatų aiškinimo parametru, atsižvelgiant į aplinkybes, susijusias su valstybių narių pagrindinėmis struktūromis ar esminėmis funkcijomis [38].

89. Vis dėlto, ir tai yra svarbiausias šios analizės aspektas, pagal jurisprudenciją, susijusią su ESS 4 straipsnio 2 dalies aiškinimu, neleidžiama, kaip pareiškė *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas), laikyti nacionalinį savitumą veiksniu, galinčiu sutrukdyti visapusiškai taikyti viršenybės principą. Kaip matyti iš pirma pateiktos analizės, Sąjungos teisės viršenybės ir valstybių narių nacionalinio savitumo priešprieša iš tikrųjų panaši į pseudokonfliktą, nes šios dvi sąvokos atlieka skirtingas funkcijas Sąjungos teisės sistemoje.

90. Toliau, manau, būtina pažymėti, kad ESS 4 straipsnio 2 dalies negalima laikyti visiškai nederančia su ESS 2 straipsniu ir jame įtvirtintomis pagrindinėmis vertybėmis [39]. Kaip yra pažymėjęs Teisingumo Teismas, „nors valstybių narių nacionalinis savitumas, neatsiejamas nuo pagrindinių politinių ir konstitucinių jų struktūrų, kurias Sąjunga gerbia, skiriasi, valstybės narės pritaria sąvokai „teisinė valstybė“, kuri yra jų pačių konstitucinėms tradicijoms bendra vertybė ir kurios jos įsipareigojo visada laikytis [40]. Tai reiškia, kad valstybės narės nacionalinis savitumas negali būti aukščiau Sąjungos ir jos valstybių narių demokratinių pagrindų ar ESS 2 straipsnyje įtvirtintų bendrų vertybių [41]. Teisinės valstybės principo srityje taikant Sąjungos teisę nepriimtina vadovautis nevienodu požiūriu. Kaip yra pabrėžęs Teisingumo Teismas, jeigu valstybės narės Konstitucinis Teismas mano, kad Sąjungos teisės nuostata, kaip jis aiškina ją, pažeidžia pareigą gerbti šios valstybės narės nacionalinį savitumą, šis Konstitucinis Teismas turi sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pagal SESV 267 straipsnį pateikti Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą, kad būtų įvertintas šios nuostatos galiojimas atsižvelgiant į ESS 4 straipsnio 2 dalį [42].

91. Galiausiai galbūt pasikartosiu, bet pagrindinis šioje byloje keliamas klausimas susijęs su Teisingumo Teismo atliekamu viršenybės principo taikymu, neatsižvelgiant į tai, ar jį netiesiogiai, ar tiesiogiai uždavė Konstitucinis Teismas, kai jis ginčija Teisingumo Teismo įgaliojimus priimti galutinį sprendimą esant Sąjungos teisės ir valstybės narės konstitucinio savitumo kolizijai. Atsakymą į šį klausimą galima rasti tik remiantis pamatiniu teiginiu: narystės Sąjungoje sąlyga yra prisijungimas prie „teisinės struktūros, grindžiamos pamatine prielaida, pagal kurią kiekviena

[36] Žr. 2016 m. birželio 2 d. Sprendimą *Bogendorff von Wolffersdorff* (C-438/14, EU:C:2016:401, 64 punktas); taip pat dar prieš įtraukiant ESS 4 straipsnio 2 dalį į Sąjungos pirminę teisę žr. 2010 m. gruodžio 22 d. Sprendimą *Sayn-Wittgenstein* (C-208/09, EU:C:2010:806, 83 punktas) dėl pavardžių reguliavimo.

[37] Žr. 2004 m. spalio 14 d. Sprendimą *Omega* (C-36/02, EU:C:2004:614, 32 punktas).

[38] Pavyzdžiui, byloje dėl darbo laiko organizavimo Teisingumo Teismas nusprendė, kad atitinkami teisės aktai turi būti taikomi taip, kad netrukdytų ginkluotųjų pajėgų gebėjimui vykdyti savo užduotis (2021 m. liepos 15 d. Sprendimo *Ministrstvo za obrambo*, C-742/19, EU:C:2021:597, 43–46 punktai). Taip pat žr. 2014 m. birželio 12 d. Sprendimą *Digibet ir Albers* (C-156/13, EU:C:2014:1756, 34 punktas) ir 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimą *Remondis* (C-51/15, EU:C:2016:985, 40–47 punktai), kuriuose Teisingumo Teismas rėmėsi ESS 4 straipsnio 2 dalyje numatytu įgaliojimų paskirstymu valstybėse narėse viešųjų pirkimų ir azartinių lošimų reguliavimo srityje.

[39] Taip pat žr. Zinonos, P., „Le principe de respect des identités nationales comme garantie systémique des noyaux constitutionnels nationaux“, *Identité(s) transnationale(s) de l'Union européenne*, Bruylant, Briuselis, 2023, p. 533; Faraguna, P., „On the Identity Clause and Its Abuses: 'Back to the Treaty'“, *European Public Law*, 27 t., Nr. 3, 2021, p. 429.

[40] Žr. 2022 m. vasario 16 d. Sprendimą *Vengrija / Parlamentas ir Taryba* (C-156/21, EU:C:2022:97, 234 punktas).

[41] Žr. von Bogdandy, A., ir Schill, S. W., „Overcoming Absolute Primacy: Respect for National Identity Under the Lisbon Treaty“, *Common Market Law Review*, 48 t., Nr. 5, 2011, p. 1430.

[42] Žr. Sprendimą *RS* (71 punktas).

valstybė narė dalijasi su visomis kitomis valstybėmis narėmis daugeliu bendrų vertybių, kuriomis pagrįsta Sąjunga, kaip patikslinta ESS 2 straipsnyje [, ir pripažįsta, kad ir jos dalijasi su ja tomis bendromis vertybėmis]“ [43].

92. Žinoma, valstybė negali būti verčiama įstoti į Sąjungą prieš savo valią [44]. Vis dėlto, jeigu ji nusprendžia įstoti į Sąjungą, ji privalo laikytis „žaidimo taisyklių“ pagal ESS 49 straipsnį, kuriame valstybės narės įpareigojamos įstojusios laikytis Sąjungos vertybių, su kuriomis jos laisvai sutiko, turėdamos visą informaciją [45]. Be to, kaip yra priminęs Teisingumo Teismas, posėdžiaudamas kaip plenarinė sesija, t. y. būdamas iškiliausios sudėties, „ESS 2 straipsnyje įtvirtintų vertybių laikymasis yra išankstinė sąlyga, kad valstybė narė galėtų naudotis visomis teisėmis, suteikiamomis taikant jai Sutartis <…>. Šių vertybių laikymasis negali būti susiaurintas iki pareigos, kurią valstybė kandidatė turi įvykdyti tam, kad įstotų į Sąjungą, ir kurios ji galėtų nesilaikyti po įstojimo.“ [46]

93. Atsižvelgiant į tai, ESS 4 straipsnio 2 dalis nėra kliūtis, ja raginama palaikyti produktyvų dialogą tarp Sąjungos teisės sistemos ir nacionalinės teisės sistemų. Šia nuostata tikrai nereikalaujama nelankstaus vienodumo, bet leidžiama sukurti tokį Europos projektą, kuris yra ne nepajudinama ir vientisa piramidė, o subtilus ir dinamiškas tinklas, kai nacionalinių savitumų pripažinimas sustiprina visų sanglaudą [47]. Vis dėlto, siekiant užtikrinti vienijančią Sąjungos teisės galią, labai svarbu išsaugoti tai, kad Teisingumo Teismas tartų „paskutinį žodį“.

94. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad tai, jog *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) pripažino ESS 2 straipsnį, 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, 4 straipsnio 3 dalį ir SESV 279 straipsnį nesuderinamais su Konstitucija, yra akivaizdus, sakyčiau, net vienas iš tiesmukiausių pagrindinių Sąjungos teisinės sistemos principų pažeidimų. Šiomis pozicijomis nepaisoma ne tik Teisingumo Teismo sprendimų galios, bet ir visų vertybių ir pareigų, kurias Sutartys nustato valstybėms narėms. Taigi *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) pateiktas išaiškinimas labai kenkia Sąjungos teisės viršenybei, autonomijai, vienodumui ir veiksmingumui.

95. Dėl pirma nurodytų priežasčių antrasis Komisijos pateiktas priekaištas yra pagrįstas.

[43] Žr. 2022 m. vasario 16 d. Sprendimą *Vengrija / Parlamentas ir Taryba* (C-156/21, EU:C:2022:97, 125 punktas) ir Sprendimą *Lenkija / Parlamentas ir Taryba* (C-157/21, EU:C:2022:98, 143 punktas).

[44] Žr. 2018 m. gruodžio 10 d. Sprendimą *Wightman ir kt.* (C-621/18, EU:C:2018:999, 65 punktas).

[45] Dėl ESS 49 straipsnio ir jame nustatytos pareigos neregresuoti, kalbant apie valstybių narių pagarbą Sąjungos vertybėms, žr., be kita ko, Fartunova-Michel, M., „Le renvoi préjudiciel et l'article 19 TUE“, *Revue des affaires européennes*, Nr. 1, 2023, p. 47 ir paskesni.

[46] Žr. 2022 m. vasario 16 d. Sprendimą *Vengrija / Parlamentas ir Taryba* (C-156/21, EU:C:2022:97, 126 punktas) ir *Lenkija / Parlamentas ir Taryba* (C-157/21, EU:C:2022:98, 144 punktas).

[47] Dar 1963 m. Pierre Pescatore pažymėjo sudėtingą Teisingumo Teismo vaidmenį šiuo klausimu, nes jis atlieka „aukščiausiojo arbitro“ vaidmenį aiškinant Sąjungos teisę ir kartu yra institucija, kuri atsižvelgia į teisėtus valstybių narių interesus. P. Pescatore pabrėžė, kad „tokio pobūdžio ginčuose Teisingumo Teismas turi vienu metu atlikti ir suderinti dvi funkcijas: pirma, jis būti visumos interesų ir centrinių institucijų prerogatyvų sergėtojas; todėl mes, kaip europiečiai, turėtume trokšti turėti drąsų ir stiprų Teisingumo Teismą, kuris galėtų įpareigoti valstybes, kurios išlieka suverenios ir todėl yra linkusios pernelyg lengvai kaire ranka pasiimti tai, ką atidavė dešine pasirašydamos Europos sutartis. Tačiau kartu tos pačios valstybės narės tame pačiame Teisingumo Teisme turi gauti savo teisėtų interesų garantiją, taip pat joms likusio suvereniteto nuo centrinės institucijos, kuri gali tapti grobikiška, kėsinimųsi; todėl mes, kaip valstybės narės piliečiai, trokštame turėti tokį Teisingumo Teismą, kuris būtų persmelktas šio federalinio požiūrio ir žinotų, kaip suderinti vienybės poreikį su gilia pagarba teisėtoms vietos valdžios institucijų prerogatyvoms“. (Pescatore, P., „La Cour en tant que juridiction fédérale et constitutionnelle“. Dix ans de jurisprudence de la Cour de Justice des Communautés européennes: Rapport général au Congrès européen“, 1963 m. balandžio 24–26 d., Carl Heymann Verlag, Kelnas, 1963, p. 520–553, Pescatore, P., „Études de droit communautaire européen 1962-2007: avec une liste bibliographique complémentaire“, Collection droit de l'Union européenne – Grands écrits, Bruylant, Briuselis, 2008, p. 87–88).

3. Dėl trečiojo priekaišto

a) Šalių argumentai

96. Pateikdama trečiąjį priekaištą Komisija teigia, kad Lenkijos Respublika nesilaikė ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos ir Chartijos 47 straipsnio reikalavimų. Šie reikalavimai susiję su *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) nepriklausomumu, nešališkumu ir teisėtumu.

97. Visų pirma ji mano, kad *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) nebeatitinka minėtų garantijų dėl pažeidimų 2015 m. gruodžio mėn. skiriant teisėjus ir 2016 m. gruodžio mėn. renkant jo pirmininkę. 2015 m. gruodžio mėn. aštuntosios kadencijos Seimas išrinko tris asmenis (M. M., H. C. ir L. M.), kurie pakeistų teisėjus, kurių įgaliojimai baigėsi, nors 2015 m. spalio mėn. septintosios kadencijos Seimas jau buvo atrinkęs tris kitus teisėjus (R. H., A. J. ir K. Ś.) į tas pačias pareigas. 2015 m. gruodžio 3 ir 9 d. sprendimuose *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) konstatavo, kad trijų teisėjų atranka aštuntosios kadencijos Seime prieštaravo Konstitucijai. Trys neteisėtai atrinkti teisėjai prisiekė ir jiems buvo leista nagrinėti bylas, o teisėtai išrinkti teisėjai negalėjo pradėti eiti savo pareigų.

98. Be to, Komisija pabrėžia, kad per kandidatų į *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) pirmininko pareigas atrankos procedūrą, po kurios 2016 m. gruodžio mėn. buvo paskirta J. P., buvo padaryta šiurkščių pažeidimų.

99. Lenkijos Respublika pritaria Komisijos pozicijai ir nurodo, kad *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) sudėties neteisėtumas yra pagrindinis motyvas kvestionuoti jo sprendimų galiojimą.

b) Analizė

1) Bylai reikšminga Teisingumo Teismo jurisprudencija

100. Pagal suformuotą jurisprudenciją kiekvienas nacionalinis teismas, galintis priimti sprendimą dėl klausimų, susijusių su Sąjungos teise, turi atitikti būtinus nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimus ir turi būti įsteigtas pagal įstatymą[48]. Šie reikalavimai kyla iš ESS 19 straipsnio 1 dalies antroje pastraipoje ir Chartijos 47 straipsnio antroje pastraipoje įtvirtinto veiksmingos teisminės gynybos principo, pagal kurį kiekvienas asmuo turi teisę, kad jo bylą per kiek įmanoma trumpesnį laiką viešai ir teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas.

101. Pagal suformuotą jurisprudenciją, norint užtikrinti nepriklausomumo ir nešališkumo garantijas, būtina, kad egzistuotų taisyklės, be kita ko, dėl teismo sudėties ir jo narių skyrimo, kad teisės subjektams nekiltų jokių pagrįstų abejonių dėl to, ar teismui nedaro įtakos išorės veiksniai, ir dėl jo neutralumo, kai susikerta interesai[49].

[48] Žr. Sprendimą *A. B. ir kt.* (112 punktas) ir 2021 m. liepos 15 d. Sprendimą *Komisija / Lenkija (Teisėjų drausmės tvarka)* (C-791/19, EU:C:2021:596, 55 ir paskesni punktai ir nurodyta jurisprudencija).

[49] Žr. Sprendimą *W. Ż.* (128 punktas) ir Sprendimą *Republika* (53 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

102. Be to, „pagal įstatymą įsteigto <…> teismo“ reikalavimu siekiama išvengti, kad teismų sistemos organizavimas būtų paliktas vykdomosios valdžios diskrecijai, ir užtikrinti, kad ši sritis būtų reglamentuojama įstatymo, kurį įstatymų leidžiamoji valdžia priima laikydamasi jos kompetencijos įgyvendinimo taisyklių. Šis žodžių junginys pirmiausia atspindi teisinės valstybės principą ir susijęs ne tik su paties teismo steigimo teisiniu pagrindu, bet ir su kiekvieną bylą nagrinėjančio teismo sudėtimi ir bet kuria kita vidaus teisės nuostata, kurios nesilaikant vieno ar kelių teisėjų dalyvavimas nagrinėjant bylą tampa neteisėtas; tokios nuostatos pirmiausia susijusios su atitinkamo teismo narių nepriklausomumu ir nešališkumu [50].

103. Dėl tokio reikalavimo pažeidimo Teisingumo Teismas, atsižvelgdamas į atitinkamą Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudenciją, nusprendė, kad pažeidimas, padarytas skiriant teisėjus atitinkamoje teismų sistemoje, lemia ir reikalavimo, kad teismas būtų įsteigtas pagal įstatymą, pažeidimą, ypač kai jis yra tokio pobūdžio ir sunkumo, kad kyla realus pavojus, jog kita valdžia, visų pirma vykdomoji, gali nepagrįstai pasinaudoti diskrecija, pažeisdama viso skyrimo proceso rezultatą, ir dėl to teisės subjektams kyla pagrįstų abejonių dėl vieno ar kelių atitinkamų teisėjų nepriklausomumo ir nešališkumo, o taip yra tuo atveju, kai pažeidžiamos pagrindinės nuostatos, kurios yra sudedamoji šios teismų sistemos steigimo ir veikimo dalis. Taip yra tuo atveju, kai kalbama apie pagrindines taisykles, kurios yra neatskiriama šios teismų sistemos sukūrimo ir veikimo dalis [51]. Taigi Teisingumo Teismas patikslino, jog iš Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijos matyti, kad 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašytos Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK) 6 straipsnio 1 dalis gali būti pažeista tik pažeidus pagrindines teisėjų skyrimo ir jų pradėjimo eiti pareigas procedūros taisykles [52].

2) Taikymas šioje byloje nagrinėjamam atvejui

i) Dėl „Trybunał Konstytucyjny“ (Konstitucinis Teismas) teisėjų skyrimo galimai pažeidžiant Konstituciją

104. Pirmiausia reikia pažymėti, kad *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) yra „teismas“, kaip tai suprantama pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, nes jis gali priimti sprendimą dėl klausimų, susijusių su Sąjungos teisės taikymu ir aiškinimu [53]. Tokią išvadą, be kita ko, patvirtina ginčijami sprendimai, nurodyti šioje byloje nagrinėjamo ieškinio pirmajame ir antrajame priekaištuose [54].

105. Nagrinėjamu atveju 2015 m. gruodžio 2 d. Lenkijos Respublikos Seimas (aštuntoji kadencija) paskyrė tris asmenis (M. M., H. C. ir L. M.) *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) į 2015 m. lapkričio 6 d. atsilaisvinusias darbo vietas. 2015 m. spalio 8 d. ankstesnis Seimas (septintoji kadencija) jau buvo priėmęs rezoliucijas dėl kitų trijų teisėjų (R. H., A. J. ir K. Ś.) atrinkimo į tas pačias pareigas.

[50] Žr. 2020 m. kovo 26 d. Sprendimą *Simpson / Taryba ir HG / Komisija*, peržiūra (C-542/18 RX-II ir C-543/18 RX-II, EU:C:2020:232, 73 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[51] Žr. Sprendimą *W. Ż.* (130 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija, taip pat 152 ir 153 punktai).

[52] Šiuo klausimu žr. 2024 m. liepos 29 d. Sprendimą *Breian* (C-318/24 PPU, EU:C:2024:658, 83 punktas), kuriame nurodytas 2020 m. gruodžio 1 d. EŽTT didžiosios kolegijos sprendimas *Guðmundur Andri Ástráðsson prieš Islandiją* (CE:ECHR:2020:1201JUD002637418, 246 ir 247 punktai).

[53] Šiuo klausimu žr. 2018 m. vasario 27 d. Sprendimą *Associação Sindical dos Juízes Portugueses* (C-64/16, EU:C:2018:117, 38–40 punktai).

[54] Komisija taip pat nurodo kitus šio teismo sprendimus, įskaitant 2017 m. kovo 7 d. Sprendimą *RPO* (C-390/15, EU:C:2017:174), kuris buvo priimtas gavus *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) prašymą priimti prejudicinį sprendimą.

106. 2015 m. gruodžio 3 d. Sprendime K 34/15 [55] *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas), be kita ko, patvirtino, kad septintosios kadencijos Seimas turi teisę paskirti tris teisėjus, kurie pakeistų teisėjus, kurių kadencija baigėsi 2015 m. lapkričio 6 d. Be to, *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) pažymėjo Lenkijos Respublikos Prezidento pareigą priimti trijų Seimo septintosios kadencijos išrinktų teisėjų (R. H., A. J. ir K. Ś.), kurie pakeistų teisėjus, kurių kadencija baigėsi 2015 m. lapkričio 6 d., priesaiką. 2015 m. gruodžio 9 d. Sprendimu K 35/15 [56] *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) taip pat pripažino 2015 m. birželio 25 d. *Ustawa o Trybunale Konstytucyjnym* (Konstitucinio Teismo įstatymas) [57], iš dalies pakeisto 2015 m. lapkričio 19 d. *Ustawa o zmianie ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Ustawa zmieniająca)* (Įstatymas, kuriuo iš dalies keičiamas 2015 m. birželio 25 d. Konstitucinio Teismo įstatymas) (pakeitimo įstatymas), 137a straipsnį negaliojančiu, pagal šią nuostatą *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) teisėjų, kurių kadencija baigėsi 2015 m., kandidatūros pateikimo terminas buvo septynios dienos nuo šios nuostatos įsigaliojimo dienos. Neatitiktis Konstitucijai buvo susijusi su *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) teisėjų atrinkimu į pareigas, pakeičiant teisėjus, kurių kadencija baigėsi 2015 m. lapkričio 6 d.

107. Nors buvo konstatuota, jog 2015 m. gruodžio mėn. paskyrimas buvo neteisėtas, trys atitinkami teisėjai Lenkijos Respublikos Prezidentui davė priesaiką, o 2016 m. gruodžio 20 d. teisėja J. P., po pirmininko A. R. išėjimo į pensiją „einanti pirmininko pareigas“, leido jiems posėdžiauti. Trys 2015 m. spalio mėn. išrinkti teisėjai niekada negalėjo pradėti eiti savo pareigų, nes niekas nepriėmė jų priesaikos.

108. Kaip pažymėjo Komisija, trijų minėtų teisėjų paskyrimas ir jų pradėjimas eiti pareigas *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) akivaizdžiai pažeidžia konstitucinį principą, susijusį su teisėjų skyrimu į *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas), kuris yra neatsiejama Lenkijos valstybės organizavimo ir veikimo dalis. Komisija taip pat nurodo, o Lenkijos Respublika tam neprieštaravo, kad nuo atsakymo į 2022 m. liepos 15 d. Komisijos pagrįstą nuomonę termino pabaigos (t. y. 2022 m. rugsėjo 15 d.) iki šios dienos nebuvo įgyvendintas nė vienas iš dviejų 2015 m. gruodžio 3 ir 9 d. *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) sprendimų, o teisėjas M. M. ir toliau posėdžiauja *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas).

109. Taip pat manau, kad verta pažymėti, jog 2021 m. rugpjūčio 7 d. Sprendime *Xero Flor w Polsce sp. z o.o. prieš Lenkiją* [58] patvirtinta, kad tokia situacija pažeidžia pagrindinį teisėjų skyrimo į *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) principą, taip pažeidžiant teisę į „pagal įstatymą įsteigtą teismą“, kaip tai suprantama pagal EŽTK 6 straipsnio 1 dalį. Darytina išvada, kad dėl to kyla rimtas pavojus Konstitucinio Teismo nepriklausomumui ir nešališkumui, nors pagal ESS 19 straipsnį ir Chartijos 47 straipsnį tokios garantijos būtinos nacionaliniams teismams.

ii) Dėl galimų „Trybunał Konstytucyjny“ (Konstitucinis Teismas) pirmininkės skyrimo procedūros pažeidimų

110. Dar manau, kad per *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) pirmininkės skyrimo procedūrą taip pat buvo padaryta šiurkščių pažeidimų.

55 2015 m. Dz. U., 2129 pozicija.

56 2015 m. Dz. U., 2147 pozicija.

57 2015 m. Dz. U., 1064 pozicija.

58 CE:ECHR:2021:0507JUD000490718.

111. Visų pirma, besibaigiant ankstesnio *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) pirmininko kadencijai (2016 m. gruodžio 19 d.), Lenkijos teisės aktų leidėjas iš esmės peržiūrėjo kandidatų atrankos procedūrą. Buvo sukurta nauja „pirmininko pareigas einančio teisėjo“ pareigybė, kurios nėra Konstitucijoje (jos 194 straipsnio 2 dalyje nurodytas tik pirmininkas ir pirmininko pavaduotojas). 2016 m. gruodžio 20 d., t. y. kitą dieną po to, kai ankstesnis *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) pirmininkas nustojo eiti pareigas, Lenkijos Respublikos Prezidentas paskyrė J. P. į šias naujai sukurtas pareigas. Tą pačią dieną J. P. leido trims neteisėtai paskirtiems teisėjams posėdžiauti ir sušaukė visuotinį susirinkimą. Iš keturiolikos jame dalyvavusių teisėjų aštuoni atsisakė dalyvauti balsavime ir reikalavo nukelti susirinkimą, kad jame galėtų dalyvauti penkioliktasis teisėjas. Šis prašymas buvo atmestas, o J. P. buvo išrinkta pirmininkauti *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) vos penkiais balsais iš keturiolikos dalyvavusių narių, įskaitant trijų teisėjų, kurių paskyrimas jau buvo ginčijamas, balsus[59]. 2016 m. gruodžio 21 d. Lenkijos Respublikos Prezidentas paskyrė ją *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) pirmininke.

112. Mano nuomone, tokia įvykių seka įrodo tiesioginę ir konkrečią įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios įtaką *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) sudėčiai ir veikimui, dėl kurios kyla didelis politinio kišimosi pavojus. Dėl to labai sumenko skyrimo proceso sąžiningumas, teisės subjektų pasitikėjimas šio teismo nepriklausomumu ir ESS 19 straipsnyje ir Chartijos 47 straipsnyje numatytų garantijų laikymasis.

113. Be to, kaip pažymėjo Komisija, buvo pagrindo tikėtis, kad *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) elgsis apdairiai, kad išsklaidytų dėl tokių pažeidimų kilusias abejones. Vis dėlto M. M. posėdžiavo bylose, kuriose buvo tiesiogiai ginčijamas jo paties paskyrimo teisėtumas, ir taip pažeidė nešališkumo reikalavimą[60].

114. Galiausiai, atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, nekyla abejonių, kad *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) negali būti laikomas nepriklausomu ir nešališku „pagal įstatymą įsteigtu teismu“, kaip to reikalaujama pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, sustiprintą Chartijos 47 straipsniu. Toks trūkumas kenkia teisės subjektų teisėtiems lūkesčiams, kad nacionaliniai teismai gali taikyti Sąjungos teisę pagal Europos standartus, ir todėl kenkia Sąjungos teisės sistemos vientisumui ir veiksmingumui.

115. Todėl, remdamasis neginčijamomis faktinėmis aplinkybėmis, manau, kad per trijų teisėjų skyrimo procedūrą 2015 m. gruodžio mėn. ir per teisėjos J. P. skyrimo į *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) pirmininko pareigas procedūrą buvo padaryti keli pažeidimai, kuriuos galima laikyti akivaizdžiais ir šiurkščiais.

[59] Konkrečiai kalbant, 2016 m. gruodžio 20 d. *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) visuotinis teisėjų susirinkimas šešiais balsais iš keturiolikos dalyvavusių teisėjų atrinko du kandidatus: J. P., kuri surinko penkis balsus, ir M. M., t. y. teisėją, paskirtą į *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) 2015 m. gruodžio 2 d., pažeidžiant Konstitucijos 194 straipsnio 1 dalį, gavusį vieną balsą.

[60] Visų pirma, kaip pažymėjo Komisija, *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) taip pat yra priėmęs sprendimus posėdžiaudamas tokios sudėties, į kurią įėjo teisėjas M. M. bylose, tiesiogiai susijusiose su trijų *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) (įskaitant M. M.) teisėjų paskyrimo 2015 m. gruodžio 2 d. teisėtumu, kai septintosios kadencijos Seimas jau buvo atrinkęs kitus teisėjus (pavyzdžiui, žr. 2017 m. spalio 24 d. sprendimo byloje K 1/17, 2017 m. Dz. U., 2001 pozicija, 145–159 punktus; jame *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) tikrino nuostatos, pagal kurią buvo leidžiama skirti bylas *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) teisėjams, 2015 m. gruodžio 2 d. neteisėtai paskirtiems į jau užimtas pareigas, konstitucingumą. *Rzecznik Praw Obywatelskich* (nacionalinis ombudsmenas, Lenkija) prašymas toje byloje nušalinti kolegijos, nagrinėjusios nuostatos, tiesiogiai susijusios su jų statusu, konstitucingumą, narius M. M. ir H. C. buvo atmestas. Šiuo klausimu taip pat žr. 2021 m. gegužės 7 d. EŽTT sprendimą *Xero Flor sp. z o.o. prieš Lenkiją* (CE:ECHR:2021:0507JUD000490718, 273 punktas).

116. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui konstatuoti, kad Lenkijos Respublika neįvykdė pareigos pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą, t. y. neužtikrino, kad *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) atitiktų pagal įstatymą įsteigto nepriklausomo ir nešališko teismo reikalavimą.

117. Dėl minėtų priežasčių siūlau Teisingumo Teismui trečiąjį Komisijos priekaištą pripažinti pagrįstu.

VI. Dėl bylinėjimosi išlaidų

118. Pagal Procedūros reglamento 138 straipsnio 1 dalį iš pralaimėjusios šalies priteisiamos bylinėjimosi išlaidos, jei laimėjusi šalis to reikalavo.

119. Atsižvelgiant į mano siūlomą sprendimą, kadangi Lenkijos Respublika pralaimėjo bylą, o Komisija reikalavo priteisti bylinėjimosi išlaidas, Lenkijos Respublika turėtų padengti ne tik savo, bet ir Komisijos patirtas bylinėjimosi išlaidas.

VII. Išvada

120. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui:

1) pripažinti, kad, atsižvelgiant į *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) 2021 m. liepos 14 d. ir 2021 m. spalio 7 d. sprendimuose pateiktą *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej* (Lenkijos Respublikos Konstitucija) išaiškinimą, Lenkijos Respublika neįvykdė įsipareigojimų, tenkančių jai pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą;

2) pripažinti, kad, atsižvelgiant į 2021 m. liepos 14 d. ir 2021 m. spalio 7 d. sprendimuose *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) pateiktą Lenkijos Respublikos Konstitucijos išaiškinimą, Lenkijos Respublika neįvykdė įsipareigojimų, tenkančių jai pagal bendruosius Sąjungos teisės autonomijos, viršenybės, veiksmingumo ir vienodo taikymo principus ir Teisingumo Teismo sprendimų privalomosios galios principą;

3) pripažinti, kad, *Trybunał Konstytucyjny* (Konstitucinis Teismas) neatitinkant pagal įstatymą įsteigto nepriklausomo ir nešališko teismo reikalavimų dėl to, kad 2015 m. gruodžio mėn. buvo padaryta šio teismo trijų teisėjų skyrimo tvarkos ir 2016 m. gruodžio mėn. šio teismo pirmininkės skyrimo tvarkos pažeidimų, Lenkijos Respublika neįvykdė įsipareigojimų, kylančių iš ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos;

4) nurodyti Lenkijos Respublikai padengti savo ir Europos Komisijos bylinėjimosi išlaidas.